

Lluís Companys: aproximació a la bibliografia recent (2000-2010)

VISTA PRÈVIA

Per uns és l'ànima més progressista de l'Esquerra dels anys 1930. D'altres, hi veuen un líder independentista per haver proclamat l'Estat Català el Sis d'Octubre de 1934. I per molts és el president màrtir, l'assassinat del qual simbolitza l'anorreament de la llibertat nacional de Catalunya. Lluís Companys continua generant obres sobre la seva persona, perquè la seva vida i la seva mort continuen sent claus per entendre el nostre passat més immediat.

La personalitat de Lluís Companys (1882-1940), apassionadament discutida tant en vida de lluita com posteriorment, assoleix un gran i polèmic impacte social. Només cal veure, per exemple, el que d'ell escriuen des de l'exili Josep Carner (1898-1988) o Francesc Cambó (1876-1947) —el primer en un discurs d'homenatge i el segon en un dur comentari al seu dietari arran l'afusellament— i sobretot, la quantitat de publicacions que continua generant la vida de qui és l'únic president d'una democràcia europea assassinat pel feixisme.

La bibliografia d'aquest darrer decenni apareix marcada per una dimensió crítica. Els historiadors han d'explicar i oferir interpretacions, honestes i serioses, dels fets sobre els que fixen l'atenció. Projectar-ho des del coneixement, desbrossant obstacles —silencis, tergiversacions, absències documentals...—, del camí més que judicar subjectivament. Això ho poden fer assagistes i escriptors. Si no hi ha aportació de novetat que il·lumini el que sabem, la labor és circumstancial, el temps l'esvaeix.

Quan els fets siguin fixats aleshores hom pot bastir interpretacions, des de qualsevol ideologia, amb l'honestedat humana imprescindible i la metodologia científica. Massa ideologia usa la història com a bandera partidista. Companys encara és considerat líder de la voluntat independentista arran dels Fets d'Octubre de 1934 o partidari d'una Catalunya separatista en plena guerra quan va ser un polític més constitucional, i ja és dir, que Azaña i Negrín plegats. Exemple determinant és al pas fronterer de Companys quan lliura el tresor de la Generalitat

Josep Maria Figueres
Professor d'Història del Periodisme a la UAB
josepmaria.figueres@uab.cat

Els historiadors han d'oferir interpretacions honestes i serioses dels fets. Projectar des del coneixement, desbrossant obstacles del camí més que judicar subjectivament

a les finances estatals, contra el parer dels qui l'envoltaven, que veien venir, el tradicional control espanyol a l'autonomia catalana per la via financera, ultra la judicial, política i parlamentària. No comentarem als qui fixen la mirada en la vida íntima de Companys. Pot fer-se, és clar, com de tothom públic, sigui Ferran Soldevila (1894-1971) o el mateix Cambó, amb dignitat i distanciament, sense voler passar comptes. Si no tenim encara els documents dels episodis més rellevants o l'epistolari o altres evidències com podem gosar avaluar —frívolament— aspectes tan personals?

Hem considerat tota la producció bibliogràfica, classificant-la en quatre apartats —recerca documental; monografies d'investigació; biografies; i miscel·lània— constatant una gran heterogeneïtat de publicacions, des de síntesis biogràfiques de 30 pàgines a la biografia institucional aplegada en 2 volums. En canvi, queden fora del nostre marc d'estudi els articles, i els capítols de llibres, tot i l'interès que generen treballs com el número de *Sapiens* que recull una entrevista amb l'advocat Ramon de Colubí (1910-2007) —que va defensar Companys en el Consell de Guerra de 1940— o el monogràfic de *El Temps* sobre la vinculació amb la maçoneria, així com material nou com l'expedient policial francès, els quaderns de la seva segona esposa, Carme Ballester

(1900-1972), o el dietari de Pedro Urraca (1910-2007), policia que el va detenir a l'Estat francès i el va lliurar a les autoritats franquistes.

Recerca documental

Arranquem amb dos estudis de 2007 d'Arnau Gonzàlez: *Un catalanófilo de Madrid: Epistolario catalán de Ángel Ossorio y Gallardo (1924-1942)*¹ i *La creació del mite Lluís Companys. El 6 d'octubre de 1934 i la defensa de Companys per Ossorio y Gallardo*² —aquest darrer escrit amb Gisela Bou. Ambdós treballs són fruit de la transcripció i l'estudi de l'epistolari català del polític, diplomàtic, publicista i advocat defensor de Companys en el judici davant del Tribunal de Garanties Constitucionals pels Fets d'Octubre de 1934, Ángel Ossorio y Gallardo (1873-1946). En l'epistolari s'hi apleguen mig centenar d'interlocutors, entre els quals, amb una trentena de missives —tot i que com comenta Gonzàlez, s'ha perdut documentació—, Companys. Aquesta correspondència s'enriqueix amb una selecció d'articles

de Companys escrits a la presó per *La Humanitat* i per *El Mercantil Valenciano*, així com per un buidatge de les informacions sobre el procés que van aparèixer a la premsa catalana —*La Humanitat* i *La Publicitat*, també a la *Veu de Catalunya*— i madrilenya —*La Época*. Tota aquesta informació dóna un nou punt de vista sobre un Sis d'Octubre injuriat des del desconeixement i des del sectarisme. I és que amb aquests treballs queda palès —a veure si queda clar d'una vegada—, que el Sis d'Octubre no va ser una proclamació separatista sinó de renovació general espanyola.

Sense moure'ns de les novetats documentals relacionades amb el Sis d'Octubre, cal destacar l'obra d'Elena Lorente i Manuel Simó *El Sis d'Octubre del president Companys. El federalisme com a defensa de les llibertats contra el feixisme*³. Es tracta d'una aproximació a la documentació jurídica del Sis d'Octubre gràcies a disposar de les 448 pàgines mecanografiades del procés contra el president Companys, conservades per un passant dels advocats defensors. L'original del procés ha desaparegut dels arxius militars, per la qual cosa fins ara, la font més important sobre el procés era el llibre *El Govern de*

1 GONZALEZ, *Un catalanófilo de Madrid: Epistolario catalán de Ángel Ossorio y Gallardo (1924-1942)*.

2 GONZALEZ i BOU, *La creació del mite Lluís Companys. El 6 d'octubre de 1934 i la defensa de Companys per Ossorio y Gallardo*.

3 LORENTE i SIMÓ, *El Sis d'Octubre del president Companys. El federalisme com a defensa de les llibertats contra el feixisme*.

Companys encara és considerat líder de l'independentisme arran dels Fets d'Octubre quan va ser un polític més constitucional, i ja és dir, que Azaña i Negrín plegats

la Generalitat davant el tribunal de garanties constitucionals editat per *La Publicidad* el 1935, que aporta documentació abundosa —la Llei de Contractes de Conreu, la causa, els informes dels fiscals, els informes dels defensors, les declaracions dels imputats...— en gairebé set-centes pàgines a dues columnes. D'aquí la importància de l'obra de Lorente i Simó. Però malauradament no ofereixen els documents íntegres. I disposar d'ells és importantíssim per donar a conèixer la repressió viscuda arrel del Sis d'Octubre. De fet, en lloc de reiteracions *ab limitum*, l'aportació d'un facsímil —en versió paper o digital— esdevé la forma més útil d'augmentar el coneixement sobre polítics que, com Companys, no conservaven arxiu ni preservaven papers ni han escrit memòries o dietaris.

Des del punt de vista del Companys periodista dels anys 1920 —moment en que assoleix una incipient projecció social, sobretot a partir de ser escollit diputat per Sabadell— neix *Lluís Companys, diputat per Sabadell*⁴, aplec de cròniques, diu el curador, periodístiques, amb 32 textos del període dels gairebé 160 que ha localitzat a les revistes que el propi Companys va dirigir

—*L'Avenir i La Terra*— o publicades en els diaris *El Diluvio i España Nueva*. La trentena de textos que s'ofereix s'apleguen en tres blocs: el combat contra el sistema autoritari en els convulsos moments del pistolisme; el conflicte del Rif arran la intervenció espanyola a la qual s'hi oposa fortament; i les conferències i intervencions en defensa dels camperols i arran creació de la Unió de Rabassaires. Malauradament, aquesta és una petita mostra dels textos localitzats, la majoria dels quals encara resten inèdits.

Finalment, durant la darrera dècada també hem acumulat més informació sobre el Consell de Guerra de 1940, la qual se suma a la divulgada durant la dècada de 1990 —especialment el text facsímil del procés. En aquest sentit, destaca el llibre de Casilda Güell *Lluís Companys inèdit*⁵, que recull les fotografies de Companys travessant el patí d'armes del castell de Montjuïc, una carta a l'esposa Carme Ballester, un informe previ al Consell i un segon sobre el judici —document valuós atès que clarifica aspectes boirosos del Consell. Aquest material es presenta sense contextualitzar, amb comentaris extemporanis que caldria afinar. Per exemple, la sentència és divergent, no es basa en l'original sinó en una versió anterior

editada per la Generalitat el 1990 a la sèrie «Catalans il·lustres». Alhora es transcriuen documents de Companys —que tenia una cal·ligrafia molt difícil d'entendre— que es podrien aportar en fotografia atès el nombre de signes d'interrogació que la transcriptor s'atua, honestament, al text, dificultant la lectura. Tanmateix, és un encert publicar-ho, sobretot per donar sortida a aquesta felicitat troballa feta quan la investigadora estudiava a l'Archivo Varela a Cadis, atzar dels qui treballen, com li va passar a Joaquim Aloy, que quan estudiava un manresà dels anys 1930 a Amsterdam, localitzà els papers de Carme Ballester⁶.

Menys interès té *El sumari del president Companys i altres causes*⁷, d'Aida Lorenzo i Esther Llorenç, un llibre que seria una còpia d'altres treballs publicats si no fos pels estudis sobre el conjunt d'afusellats gironins que aporten. Malgrat això, el resultat d'aquestes investigacions és ben diferent a l'estudi acadèmic de Josep Clara sobre cinc Consells de Guerra realitzats a persones de Girona i comarques.

4 FIGUERES, *Companys, diputat per Sabadell. Periodisme, política i conflicte social (1920-1925)*.

5 GÜELL, *Lluís Companys inèdit*.

6 Molts dels documents descoberts per Aloy es poden consultar al web www.memoria.cat.

7 LORENZO i LLORENÇ, *El sumari del president Companys i altres causes*.

>> El republicanisme camperol no s'integra a l'anarquisme sinó al reformisme de Companys, fins al punt de participar en la fundació d'Esquerra

Monografies d'investigació i obres divulgatives

Les obres d'investigació arrenquen el 2000 amb la tesi doctoral de Jordi Pomés *La Unió de Rabassaires. Lluís Companys i el republicanisme, el cooperativisme i el sindicalisme pagès a la Catalunya dels anys vint*⁸, que s'ocupa de forma impecable d'aquest important sindicat, descrivint-ne l'origen, la història, l'evolució i el pensament. Aporta molta informació sobre el seu portaveu, La Terra, i sobre els dirigents de la Unió Rabassaires. Companys s'hi implicà molt en la Unió de Rabassaires, atesa la debilitat del Partit Republicà Català. El republicanisme camperol no s'integra al revolucionarisme anarquista sinó al reformisme de Companys fins al punt de participar en la fundació d'Esquerra esdevenint, diu Pomés, la principal base social del partit a nivell rural. L'estudi ajuda a entendre aspectes vitals de la Catalunya contemporània com el moviment cooperativista, enfrontat a comerciants especuladors, i com el sindicat no només serví per aconseguir millores puntuals pels rabassaires, sinó que s'ocupà de totes les problemàtiques

agràries quan aquest sector assoleix una importància excepcional.

D'altra banda, seguint una evolució cronològica de les aportacions, el 2001 la UB organitza un curs d'estiu a l'entorn de la figura de Companys. Jordi Casassas, el coordinador, convoca diversos professors —Albert Balcells, Bernat Muniesa, Jordi Pomés, Susanna Tavera, Andreu Mayayo, Carles Santacana i qui signa aquest article— que arrel de la docència elaboraren un llibre, *Lluís Companys i la seva època*⁹, on s'hi presenten síntesis d'investigacions fetes en un format d'alta divulgació. Aquests curs han estat una de les experiències universitàries d'implicació i projecció social més reeixides.

També amb una marcada vessant divulgativa, Josep Benet publica el 2005 *El president Companys afusellat i Exili i mort del president Companys*, obres que corregeixen i amplien algun aspecte puntual d'altres treballs de la dècada de 1990 d'aquest desaparegut polític i que estaven exhaurits.

Però si hem de destacar una obra de la primera dècada del segle XXI que doni a conèixer de forma general la figura del president Companys, ens hem de remetre al treball promogut per la Generalitat de Catalunya *Lluís Com-*

8 POMÉS, *La Unió de Rabassaires. Lluís Companys i el republicanisme, el cooperativisme i el sindicalisme pagès a la Catalunya dels anys vint*.

9 CASASSAS, *Lluís Companys i la seva època*.

Declarar il·legítim i sense valor moral el Consell de Guerra contra Companys no és el mateix que treure-li el valor jurídic, o sigui, declarar-lo nul i il·legal. Companys espera reparació

pany¹⁰, dirigit per Josep Maria Solé i Sabaté. Una obra important i voluminosa, com mostra la monumental presentació dels seus dos volums. Tot i això, un dels principals problemes del primer volum és la manca de recerca i la simple recopilació, parcial tanmateix, d'estudis anteriors. En canvi, el segon volum —que se centra en la Generalitat Republicana, la Guerra i l'exili— ofereix més dades noves. Aquí Hilari Ragner, Lluís Duran, Joan Vilarroya, Josep Maria Solé i Sabaté, Paul Preston, Josep Termes i Gregori Mir presenten el treball més reeixit, exhaustiu i aconseguit sobre Companys, malgrat les dificultats que presenta tota obra col·lectiva. Tot i això, en conjunt dol la reiteració de tòpics en molts episodis. Així mateix, és de destacar la reproducció d'un extens i notable apartat gràfic, a part de la selecció de documents reproduïts. Malgrat tot, les grans incògnites sobre Companys resten encara obertes.

D'altra banda, el 2006, Gregori Mir publica *Aturar la guerra. Les gestions secretes de Lluís Companys davant el Govern britànic*¹¹, una singular monografia en introduir-se en els processos de mediació d'una Catalunya que as-

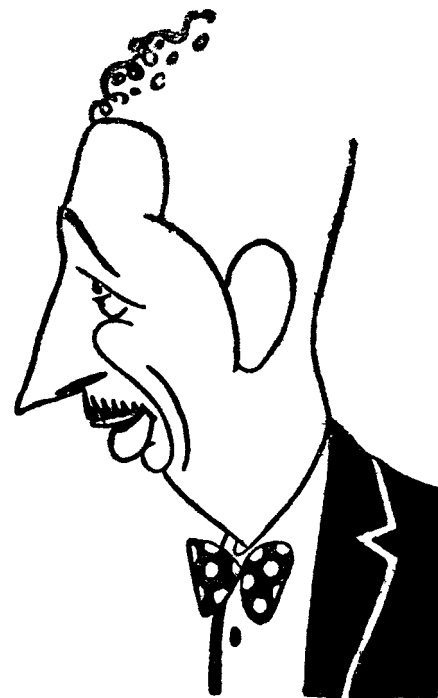
sumeix responsabilitats internacionals. Dificil labor atesa la manca de documentació, la qual fins i tot va ser robada per agents franquistes a, entre d'altres Josep Maria Batista i Roca (1895-1978). Mir exposa una evolució molt documentada i farcida de noves dades, sobre la imatge exterior de la Generalitat, i sobretot de les relacions que manté amb el Govern britànic en un context de dificultats diplomàtiques, polítiques i militars que situen Catalunya a l'epicentre de l'estratègia mundial. La Generalitat no tenia entitat jurídica internacional pròpia, però podia influir al Govern de la República. I és que malgrat les reticències de Govern Negrín Catalunya aconsegueix tenir una presència exterior forta. De fet, l'eficiència del llibre de Mir ens mostra la necessitat de tenir una visió global —de Mèxic a Rússia— de les relacions internacionals que va mantenir la Generalitat republicana.

El 2008 apareix el treball d'Eduard Puigventós *Complot contra Companys*¹² que sintetitza aportacions anteriors, entre les que destaquen els treballs innovadors de Daniel Díaz Esculies. Tot i no aportar nova documentació, sintetitza el coneixement d'un episodi fosc de la nostra història com és l'assassinat

10 SOLÉ SABATÉ, *Lluís Companys. President de Catalunya. Biografia humana i política.*

11 MIR, *Aturar la guerra. Les gestions secretes de Lluís Companys davant el Govern britànic.*

12 PUIGVENTÓS, *Complot contra Companys. L'afer Rebertés i la trama catalanista per aconseguir la Generalitat durant la Guerra civil.*

» Companys era líder des dels anys 1920, polèmic i discutit, però líder. No és símbol de Catalunya pel seu afusellament, sinó per una trajectòria, amb encerts i errors

d'Andreu Revertés, comissari general d'Ordre Públic de la Generalitat, suposadament a mans de l'escorta del President de la Generalitat. L'estudi no resol l'enigma —com afirma en menys de 50 línies el catedràtic que signa el pròleg— ja que resten masses incògnites, com el mateix autor apunta capítol rere capítol. Això sí, ho enterboleix encara més tot, amb interpretacions, indocumentades, sobre les relacions entre Carme Ballester, Lluís Ballester, Joan Duran i Miquel Badia. Només un detall: considerar el nomenament del protagonista assassinat com a comissari general d'Ordre Públic degut a la seva implicació en suposades orgies no deixa de ser una decisió política de curt abast, més enllà de nepotismes de tertúlia, en moments de màxima tensió i quan aquest càrrec havia de ser de la màxima eficiència. La manca de respostes definitives no treu mèrit a una obra fonamental en l'aplec documental i l'exposició dels fets tot i les limitacions derivades, és clar, del mateix afer tèrbol.

D'altra banda, el 2009, Arnau González publica una monografia sobre el Companys dels anys 1930, des de la proclamació de la República fins a la mort¹³. Aquest treball s'aproxima, amb encert, a la bibliografia existent i en fa

una síntesi fixant-se en els episodis notables de l'època —1931, 1934, 1936...—, esdevenint una visió sintètica de bon nivell acadèmic.

Finalment, el 2010 apareix un quadern sobre el Consell de Guerra de 1940 —a part d'un monogràfic de la revista *Sàpiens* sobre el tema que com hem dit no comentarem¹⁴— realitzat per Carlos Jiménez Villarejo¹⁵. Amb el títol *El proceso militar contra el President Companys. Un paradigma de barbarie*, l'obra se suma a tants treballs sobre aquest episodi que aporten un valor documental —com l'edició de la sentència— a part de la vessant analítica. Aquí hem de recordar a Marc Aureli Vila que, de l'exili veneçolà estant, redacta el primer treball jurídic sobre el procés. A part, l'obra de Villarejo és una nova protesta davant la negativa de l'Estat —Govern, Congrés, institucions judicials— a anul·lar el valor jurídic i mantenir encara la legitimitat jurídica del Consell de Guerra que afusellà el president de Catalunya

14 Aportació extensa de periodistes de la revista assessorats per especialistes com Albert Balcells, Joaquim Aloy i, entre d'altres, Josep M. Solé Sabaté. Entre la documentació destacada que aporta hi ha material de la segona esposa del president, Carme Ballester, fotografies de la cel·la policial de Madrid i informes de la policia francesa.

15 JIMÉNEZ VILLAREJO, *El proceso militar contra el President Companys. Un paradigma de barbarie*.

—i dels altres, és clar. I és que argumentar que el Consell ja ha estat declarat il·legítim i sense valor moral no és el mateix que declarar-lo sense valor jurídic, o sigui nul i il·legal. D'aquesta manera, Companys encara espera reparació.

Biografies

El primer que hem de destacar en l'apartat de biografies és la recent reedició, per part del Memorial Democràtic i el diari *Público*, de la popular obra d'Àngel Ossorio y Gallardo—advocat defensor de Companys en el Consell de Guerra de 1935—, *Vida y sacrificio de Companys*¹⁶. Es tracta d'una obra publicada a Buenos Aires el 1943 i reeditada a Barcelona el 1976, que transmet una visió acrítica i lloatòria, moguda per la gran amistat que els unia, dels aspectes més destacats de la trajectòria política de Companys. Al marge del to amical i de l'absència de rigor històric, l'obra és amena, presentant una dimensió divulgativa des de l'afinitat personal i política.

La primera biografia ex novo del nou mil·lenni és la de Carles Bonet i Carlos Rojas, escrita en castellà sota el títol

16 OSSORIO Y GALLARDO, *Vida y sacrificio de Companys*.

13 GONZÁLEZ, *Lluís Companys. Un home de govern*.

Lluís Companys¹⁷. En el llibre, Bonet, amb un reeixit treball bibliogràfic, elabora una respectable biografia de gairebé dues-centes pàgines. Interpreta els treballs publicats fins aleshores, presentant un treball de síntesi rigorosa i d'amena lectura. Menys interès té la part de Rojas, la qual aboca una dimensió personal subjectiva i fins i tot despectiva des d'una fal·laç superioritat. Fa la impressió que un autor presenta la part bona i l'altre la dolenta del personatge, però un ho fa amb arguments discutibles.

Poc temps després apareixen diverses obres entre les quals destaca *Lluís Companys: la veritat no necessita màrtirs* d'Enric Vila¹⁸, un assaig polèmic que, amb el mateix to impetuós de Rojas, vol remoure les aigües de l'oasi. Amb presentisme en l'anàlisi històrica vol impacatar: defensa que Franco, assassinant Companys, fa un regal al catalanisme. El periodista no se situa el 1940, quan ningú no donava un duro per la identitat catalana, fora de quatre irreductibles a l'exili i de dos que miren l'«escletxa». Els franquistes volien sang. Mig segle després no hi ha «regals», hi ha anàlisi.

Companys era líder des dels anys 1920, polèmic i discutit, però líder. No

és símbol de Catalunya pel seu afusellament —que consolidà i augmentà— sinó per una trajectòria, amb encerts i errors. El 2005 Josep M. Pons publica *Lluís Companys, els orígens d'un símbol*¹⁹, un suggestiu estudi del Companys dels anys 1920 i 1930 realitzat a partir d'una antologia documental, bàsicament hemerogràfica, ben representativa de la trajectòria vital del personatge. Així caricatures com a ministre de Marina a *El Be Negre*, com a figura al Parlament a *La Humanitat*, com a líder d'Esquerra a *L'Esquella de la Torratxa*... són una mostra de l'enorme impacte que Companys va tenir sobre la societat de l'època. Aquesta obra ens serveix per qüestionar la tesi de que Companys només és un símbol del país, arrel de la seva tràgica mort, obviant que el combat rabassaire, l'obtenció, amb Francesc Macià (1859-1933), de l'Estatut de 1932 o l'empresonament pels Fets d'Octubre de 1934 també van contribuir a crear la icona.

Ara bé, la prosa de Vila, exultant, nerviosa i dura, configura un llibre comercial, que vol qüestionar-ho tot. Però està fet amb una metodologia dubtosa i amb un mal assessorament rebut. Per exemple, a la bibliografia hi apareixen Joan García Oliver (1902-1980) o el mateix Cambó, per esmentar dos noms

oposats, i cap dels dos són fiables al 100% en el que diuen, ni ho expliquen tot, ni ho diuen per ordre. Davant els dubtes, senzillament el millor és exposar-los i no forçar hipòtesis dubtoses. Tot això acaba desvirtuant el que haguera pogut ser un treball crític valuós amb la documentació existent.

Miscel·lània: exposicions, poesia i ficció

Podem iniciar aquest apartat amb l'obra il·lustrada per infants *Petita història de Lluís Companys*²⁰, amb textos de Josep Melero i il·lustracions de Pilarín Bayés. Es tracta d'una obra que s'emmarca en la col·lecció «Petites històries» de l'Editorial Mediterrània, un conjunt de llibres pensats per donar a conèixer els principals personatges de la història de Catalunya entre els més petits.

Canviant de registre, entre les dècades de 1980 i 1990 es publiquen diferents antologies poètiques sobre Lluís Companys a cura de Robert Surroca, Agustí Barrera i Joan Colomines. Amb l'entrada al nou mil·lenni, Barrera ens aporta un nou aplec documental, *Homenatge a Lluís Companys, president*

17 BONET i ROJAS, *Lluís Companys*.

18 VILA, *Lluís Companys: la veritat no necessita màrtirs*.

19 PONS, *Lluís Companys, els orígens d'un símbol*.

20 MELERO i BAYÉS, *Petita història de Lluís Companys*.

» Mir exposa una evolució molt documentada i farcida de noves dades de la imatge exterior de la Generalitat, i sobretot de les relacions que manté amb el Govern britànic

de Catalunya²¹, amb materials suggerents, com dades dels diversos homenatges fets a Companys des de l'exili fins a la transició.

Dels materials institucionals, cal citar l'opuscle commemoratiu *Homenatge al president Lluís Companys amb motiu del seixantè aniversari del seu afusellament. Records d'uns temps difícils*²². En el quadern hi consta, a part de les presentacions de Jordi Pujol, Joan Rigol i Joaquim Triadú, un text breu sobre la detenció, judici i execució de Companys, que ja havia estat editat com a fullet d'una exposició, senzilla però sentida, que organitzà el Centre d'Història Contemporània de Catalunya, i una dotzena de semblances de l'època i de Companys a cura d'Hilari Ragner, Francesc Roca, Teresa Rovira, Heribert Barrera, Josep Maria Ainaud, Josep Maria Alvàrez i entre d'altres, Joan Reventós.

Finalment, també trobem un altre opuscle, editat per la Fundació Josep Irla, *Lluís Companys, polític fins a la mort*²³ arrel d'una exposició itinerant sobre la figura de Companys. Està per textos sintètics i divulgatius, una quin-

zena d'il·lustracions i el poema que Ventura Gassol (1893-1980) li dedicà el 1947.

D'altra banda, Companys també ha estat motiu d'una recreació per part de Toni Soler a *L'última carta de Lluís Companys*²⁴, una novel·la d'estranya lectura que atén els cànons de la narrativa de ficció convencional.

Tanquem aquest recull amb una original iniciativa, la recopilació d'imatges de Lluís Companys que va desenvolupar la coordinadora de Centres d'Estudis de Parla Catalana i que s'inaugurà el 2005 a Santa Perpètua de Mogoda. Bona part de les imatges rellevants de l'època que presentava l'exposició han acabat recollides en el llibre *Lluís Companys i la seva època 1882-1940*²⁵, tot i que de Lluís Companys només hi ha set imatges inèdites.

Conclusió

En aquesta dècada, la producció bibliogràfica sobre Companys ha estat notable. Des de la recuperació de part dels documents que serien els records personal de Companys —no podem parlar d'arxiu personal— conservats a l'Arxiu

Nacional de Catalunya, a la recopilació de textos divulgatius. En aquest sentit, els mitjans de comunicació s'han abocat en la cerca de noves dades i cal esperar nous treballs amb l'obertura d'arxius —com el de Londres o el del Vaticà— i la recerca hemerogràfica exhaustiva, sempre amb l'ajuda de la venturosa sort que pugui fer aparèixer nous documents sobre Lluís Companys, un dels personatges més rellevants del convuls segle XX. ◀

21 BARRERA, *Homenatge a Lluís Companys, president de Catalunya*.

22 DURAN, *Homenatge al president Lluís Companys amb motiu del seixantè aniversari del seu afusellament. Records d'uns temps difícils*.

23 VALL, *Lluís Companys, polític fins a la mort (1882-1940)*.

24 SOLER, *L'última carta de Lluís Companys*.

25 CORBALAN i BERNAL, *Lluís Companys i la seva època 1882-1940*.

MÉS INFORMACIÓ

BARRERA, Agustí. *Homenatge a Lluís Companys, president de Catalunya*. Lleida: El Jonc, 2000.

BONET, Carles i ROJAS, Carlos. *Lluís Companys*. Barcelona: Ediciones B, 2004.

CASASSAS, Jordi. *Lluís Companys i la seva època*. Barcelona: Pòrtic, 2002.

CORBALAN, Joan i BERNAL, Maria Dolors (coords.). *Lluís Companys i la seva època 1882-1940*. Barcelona: Coordinadora de Centres d'Estudis de Parla Catalana, 2006.

DURAN, Lluís (coord.). *Homenatge al president Lluís Companys amb motiu del seixantè aniversari del seu afusellament. Records d'uns temps difícils*. Barcelona: Departament de la Presidència - Generalitat de Catalunya, 2000.

GONZÀLEZ, Arnau. *Un catalanófilo de Madrid: Epistolario catalán de Ángel Ossorio y Gallardo (1924-1942)*. Bellaterra (Cerdanyola del Vallès): Servei de Publicacions de la UAB, 2007.

GONZÀLEZ, Arnau i BOU, Gisela. *La creació del mite Lluís Companys. El 6 d'octubre de 1934 i la defensa de Companys per Ossorio y Gallardo*. Barcelona: Base, 2007.

GONZÀLEZ, Arnau. *Lluís Companys. Un home de govern*. Barcelona: Base, 2009.

GÜELL, Casilda. *Lluís Companys inèdit*. Barcelona: L'Esfera dels Llibres, 2006.

FIGUERES, Josep M.. *Companys, diputat per Sabadell. Periodisme, política i conflicte social (1920-1925)*. El Prat de Llobregat: Rúbrica, 2004.

JIMÉNEZ VILLAREJO, Carlos. *El proceso militar contra el Presidente Companys. Un paradigma de barbarie*. Barcelona: Memorial Democràtic, 2010.

LORENTE, Elena i SIMÓ, Manuel. *El Sis d'Octubre del president Companys. El federalisme com a defensa de les llibertats contra el feixisme*. Lleida: Pagès Editors, 2004.

LORENZO, Aïda i LLORENÇ, Esther. *El sumari del president Companys i altres causes*. Girona: Curbert Comunicació Gràfica, 2008.

MELERO, Josep i BAYÉS, Pilarín. *Petita història de Lluís Companys*. Barcelona: Mediterrània, 2005.

MIR, Gregori. *Aturar la guerra. Les gestions secretes de Lluís Companys davant el Govern britànic*. Barcelona: Proa, 2006.

OSSORIO Y GALLARDO, Ángel. *Vida y sacrificio de Companys*. Barcelona: Memorial Democràtic, 2010.

POMÉS, Jordi. *La Unió de Rabassaires. Lluís Companys i el republicanisme, el cooperativisme i el sindicalisme pagès a la Catalunya dels anys vint*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2000.

PONS, Josep M.. *Lluís Companys, els orígens d'un símbol*. Tàrrrega: Consell Comarcal de l'Urgell, 2005.

PUIGVENTÓS, Eduard. *Complot contra Companys. L'afer Rebertés i la trama catalanista per aconseguir la Generalitat durant la Guerra civil*. Barcelona: Societat Catalana d'Estudis Històrics, 2008.

SOLÉ SABATÉ, Josep Maria (dir.). *Lluís Companys. President de Catalunya. Biografia humana i política*. Barcelona: Generalitat de Catalunya - Enciclopèdia Catalana, 2006.

SOLER, Toni. *L'última carta de Lluís Companys*. Barcelona: Columna, 2009.

VILA, Enric. *Lluís Companys: la veritat no necessita màrtirs*. Barcelona: L'Esfera dels Llibres, 2006.

VALL, Josep (coord.). *1882-1940. Lluís Companys, polític fins a la mort*. Barcelona: Fundació Josep Irla, 2008. [Opuscle de l'exposició itinerant]

ENLLAÇOS

Memòria i Història de Manresa
www.memoria.cat